

РОЛЯ ЛІТАБ'ЯДНАННЯ “УЗЛЁТ” У ТВОРЧЫМ СТАНАЎЛЕННІ МАЛАДЫХ ПАЭТАЎ

К. П. Цыбульскі

*Саюз пісьменнікаў Беларусі
Мінск, Рэспубліка Беларусь
kastus_ts@mail.ru*

У артыкуле гаворыцца пра літаратурнае аб'яднанне БДУ “Узлёт”, ролю Алега Лойкі ў выхаванні творча адоранай моладзі. Аўтар апавядае пра творчае станаўленне свайго паэтычнага пакалення, вылучаюцца найбольш яркія ўдзельнікі літаб'яднання, якія зацвердзіліся ў беларускай літаратуры сваёй арыгінальнай і адметнай творчасцю.

Ключавыя словы: “Узлёт”; літаратурнае аб'яднанне; філфак; Алег Антонавіч Лойка; паэты; вершы; літаратурныя традыцыі.

THE ROLE OF THE LITERARY ASSOCIATION “UZLET” IN CREATIVE EVOLVEMENT OF YOUNG POETS

K. P. Tsybulsky

*The Union of Belarusian Writers
Minsk, the Republic of Belarus
kastus_ts@mail.ru*

The article speaks about the literary association of BSU “Uzlet”, the role of Aleh Lojka in education of poetically gifted youth. The author tells about the creative evolvement of his poetic generation, notes the brightest participants of the literary association, who have established themselves in Belarusian literature with their original and distinctive work.

Key words: “Uzlet”; literary association; the Philological Faculty; Aleh Antonavich Lojka; poets; poems; literary traditions.

Маладому пакаленню паэтаў 80-х гадоў ХХ ст. выпаў пачэсны і даволі адказны лёс працягваць літаратурныя традыцыі старэйшага пакалення. Агульнавядома, што 60–70-я гады гэтага ж стагоддзя неверагодна хутка і незвычайна якасна нараджалі зорак у літаратурным, песенным, драматургічным асяроддзі: Анатоль Грачанікаў, Уладзімір Някляеў, Яўгенія Янішчыц, Сяргей Законнікаў, Юрка Голуб, Раіса Баравікова, Уладзімір Ягоўдзік, Аляксей Дудараў і многія іншыя. Яны нарадзіліся пасля вайны і прыйшлі за генерацыяй слынных пісьменнікаў, апаленых жудаснай вайной: Гілевіч – Барадулін – Стральцоў – Бураўкін.

Як жа хацелася нам, студэнтам філфака БДУ, маладым, рамантычным, няўрымслівым, крычаць і даказваць, што мы не горшыя, вартыя нашых старэйшых папалчнікаў, што яшчэ не настаў наш час. І мы сціпла спрабавалі ў літаратурным небе свае кволяы крылы. Шукалі яркія непаўторныя тэмы і вобразы. Тое-сёе атрымоўвалася. З'яўляліся падборкі нашых вершаў у газетах і часопісах, гучалі на радыё.

Але глытком чыстай крынічнай вады было для нас, філфакаўскіх паэтаў, літаратурнае аб'яднанне “Узлёт”. Яго стваральнікам і кіраўніком стаў прафесар, доктар філалагічных навук, паэт і выкладчык Алег Антонавіч Лойка. Ён стаў тым пуцяводным маяком сярод начной цемры, які ўказвае верны шлях да прыстані...

На літаратурных аб'яднаннях, якія праводзіліся раз у месяц, наш настаўнік, здаецца, працягваў чытаць лекцыі, але без плана, без пэўнай падрыхтоўкі, экспромтам. Тэму для

“лекцый” часта давалі нашы сціплыя, каструбаватыя, з наіўнай дзеяслоўнай рыфмай вершы. Мы ўважліва слухалі, нешта занатоўвалі. Асабліва ўражвалі прыклады з творчасці старэйшага пакалення. Разбіраліся вершы Пімена Панчанкі, Аркадзя Куляшова, Ніла Гілевіча, Сяргея Грахоўскага, Уладзіміра Дубоўкі. Часам Алег Антонавіч чытаў свае вершы, раскрываў тэму, падрабязна растлумачваў, чаму тое ці іншае слова заняло пачэснае месца ў радку...

З вялікім задавальненнем Алег Антонавіч перагортваў цікавыя і павучальныя старонкі гісторыі літаратуры. Праекцыя яго аповеду рабілася на наш зусім нядаўна створаны “Узлёт”. Часам за аснову бралася літаратурнае аб’яднанне “Маладняк”, якое было створана ў лістападзе 1923 года па ініцыятыве М. Чарота, М. Зарэцкага, К. Чорнага, К. Крапівы, А. Дудара, А. Александровіча. Яно сыграла адметную ролю ў заахвочванні шырокіх слаёў маладой беларускай інтэлігенцыі да ўдзелу ў культурным будаўніцтве.

Нам цікава было даведацца, што ў 1926 годзе ад «Маладняка» аддзялілася група літаратараў і ўтварыла новую арганізацыю – «Узвышша», якая неўзабаве пачала выдаваць часопіс пад такой жа назвай. І ў цэлым гэта арганізацыя адлюстроўвала ідэалогію сялянства і звязанай з ёй часткі інтэлігенцыі. Нам міжволі хацелася пазнаёміцца з творчасцю тагачасных літаратараў, пачытаць творы паэтаў “Маладняка”, “Узвышша”.

Пасля заняткаў я спяшаўся ў Нацыянальную бібліятэку імя Леніна, так званую “ленінку”, заказваў гару кніг менавіта тых аўтараў, якіх называў Алег Антонавіч Лойка. Чытаў іх творы з вялікім захапленнем, нешта выпісваў, запамінаў. З’яўлялася неадольнае жаданне пісаць самому. Вершы класікаў падказвалі тэму, памер вершаванай страфы, давалі натхненне, пашыралі слоўнікавы запас, паэтычны далягляд, дабаўляючы новыя і новыя імёны да класікаў беларускай літаратуры – Луі Арагона, Франсуа Віёна, Мікалая Гумілёва, Ганны Ахматавай, Барыса Пастарнака і мн. іншых.

Мае агульныя сшыткі былі шчыльна спісаны новымі вершамі. Яны былі скрозь пакрыжаны. І, калі нараджаўся новы верш, трэба было набірацца смеласці прачытаць яго на пасяджэнні літаб’яднання “Узлёт”. А там можна было папасці пад шквал бязлітаснай крытыкі і колкіх задзірыстых эпітэтаў.

Да таго ж нашы новыя вершы друкавалі ў насценнай філфакаўскай газеце. А гэта было другім выпрабаваннем, бо газету чыталі сябры-аднакурснікі, паэты-аднадумцы, выкладчыкі. І калі верш быў “сырым”, недапрацаваным, наіўным, то становіўся блінам, як кажуць, комам. А філфакаўцы ўмелі трапна і востра пажартаваць. Гэтыя “раны” ад вострых стрэл лячыў на пасяджэннях літаб’яднання Алег Антонавіч.

Аднойчы ў сценгазеце змясцілі нашы вершы, у тым ліку і мой “Адна зямля”. Здаецца, на першы погляд бездакорны, з філасофскім падтэкстам верш:

Адна зямля ў мроіве планет,
І мы адзіныя зямляне госці.
Ці хтосьці сёння думаў пра мяне,
Ці заўтра я ўспомню пра кагосьці?
А каб жа думаць, жыць адзін адным,
А каб жа век дзяліць акраец хлеба.
Каб толькі разам, як агонь і дым,
Да скону разам, як зямля і неба...

Тым не менш, хтосьці з “добрачыліўцаў” алоўкам закрэсліў назву верша “Адна зямля” і надпісаў “А каб жа думаць...”. Прышлося па-іншаму паглядзець на свае вершы і надалей самому становіцца і крытыкам, і рэцэнзентам. І думаць!

Другі слушны ўрок быў у выдавецтве “Мастацкая літаратура”. На Паркавай магістралі (цяпер праспект Пераможцаў) мы сустрэліся з вядомым паэтам Казімірам Камейшам. І ён прапанаваў зайсці на хвілінку ў выдавецтва, каб пазнаёміць мяне з масцітымі, вядомымі ў краіне паэтамі. Мы зайшлі, я прывітаўся. За выдавецкімі сталамі сядзелі ветэраны Вялікай Айчыннай вайны паэты Пятро Прыходзька і Алесь Бачыла, паэт Уладзімір Паўлаў. Казімір Камейша мяне прадставіў як студэнта першага курса філфака, які сябруе з паэзіяй, піша вершы. І тут нечакана Пятро Прыходзька прапанаваў мне прачытаць свае творы. Я дастаў блакнот, разгарнуў, адкрыў на старонцы пра вайну, бо на пінжаках ветэранаў красаваліся медалі і ордэны. Прачытаць атрымалася выразна, з пачуццём і амаль на памяць. Павісла кароткая паўза... Затым з месца падхапіўся Пятро Прыходзька, абняў мяне за плечы і са слязьмі на вачах вымавіў:

– Я Дзяржавін, а ты, Кастусь, Пушкін! Я цябе бласлаўляю!

Але затым, прыжмурыўшы мудрыя вочы пад акулярамі, папрасіў мой блакнот Уладзімір Паўлаў. Рэцэнзія мэтра беларускай паэзіі майго “гучнага” верша аказалася строгай і прыдзірлівай. Пакрэзьзаны былі і русізмы, і дзеяслоўныя рыфмы, і недакладнасці ў назвах. Пасля такой слухнай рэдакцыі я не адважваюся пісаць вершы некалькі месяцаў.

Мой шэры туман на душы і сардэчныя перажыванні ўміг развееліся на чарговым літаратурным агеньчыку “Узлёта”. Добразычлівая, сонечная ўсмішка, шчырыя, цёплыя словы Алега Антонавіча вярнулі натхненне, прагу тварыць. Да таго ж рыхтавалася першая кніга філфакаўскіх паэтаў “Вёсны”. Трапную назву прыдумаў Алег Антонавіч. Я, студэнт-першакурснік, быў самы шчаслівы, акрылены даверам кіраўніка і сяброў-паэтаў. Бо мой верш “Жураўліная зара” трапіў на старонкі кнігі. Так, у выдавецтве БДУ імя У. І. Леніна ў 1977 годзе выйшаў у свет невялікі, але з густам аформлены зборнік, які сасціртаваў у адзін стажок дваццаць маладых паэтычных лёсаў, талентаў, няўрымслівых і нераўнадушных да чэрствасці і падману, да непрыстойнасці і несправядлівасці, адкрытых сэрцамі да спагады і дабрыні, міласэрнасці і любові. Поўнае лірызму і цёпліні ўступнае слова Алега Антонавіча Лойкі пачыналася так: “Вясна. Звон сакавіцкіх ручаёў. Пралескавы блакіт сакавіка. Майская залева сонца. У карагодзе пор года яна – адна. У крутабегу жыцця чалавечага – адна. А ў паэзіі, калі раптам гурт юнакоў і дзяўчат стукаецца ў яе высокія, заўсёды загадкавыя брамы?.. Пра адну вясну тут ужо не скажаш. Вёсны, дваццаць вёснаў грукаціць на прыступках да яе высокасці паэзіі – дваццаць сакавікоў, красавікоў, маёў – роўна столькі, колькі хлопцаў і дзяўчат выступае ў гэтай кнізе”...

То запальвае на галінках дрэў пупышкі няўмольна-вірлівы час, то зрывае пажоўклую лістоту, то шпурляе пад ногі завейныя снягі. Даўно вылецелі з узлётаўскага гнязда тыя кволья, маладзенькія птушаняты. Сталі на крыло, разляцеліся па свеце, здабылі свой непаўторны, сапраўдны паэтычны голас Мікола Мятліцкі, Уладзімір Мазго, Вольга Русілка, Алесь Пісьмянкоў, Мікола Мінзер, Станіслаў Валодзька, Кастусь Жук, Леанід Пранчак, Яўгенія Мальчэўская, Уладзімір Марук, Алесь Пісарык, Уладзімір Ягоўдзік, Алесь Усеня і многія іншыя. Пакінулі яркі, самабытны, запамінальны след у беларускай літаратуры. Душы многіх заўчасна адляцелі ў нябыт, пакінуўшы пасля сябе нязгасную памяць і крынічны водар даспелых паэтычных радкоў у верлібрах, паэмах, санетах. Але як бы ні віраводзілі бязлітасныя час і лёс, мы былі, ёсць і будзем заставацца тваімі дзецьмі, дарагі Алег Антонавіч Лойка, тваімі птушанятамі з высокага паэтычнага гнязда, якое так ёмка і трапна называецца “Узлёт”. І няхай іншыя маладыя паэты падымаюцца з твайго гнязда ў неабсяжна высокі і далёкі палёт, спрабуючы свае кволья паэтычныя крылы. І няхай яны стануць таленавітымі, моцнымі, непаўторнымі, каб і праз вякі пачэсна называцца ўзлётаўцамі!

УДК 821.161.3.09(092)Лойка А.

КЕЛЬТЫ НЕ ПАМІРАЮЦЬ... АБО АСОБА АЛЕГА ЛОЙКІ ПРАЗ АСАБІСТАЕ ЎСПРЫМАННЕ

У. П. Лайкоў

*Музей “Літаратурны космас Мётчы”
Мётча, Барысаўскі р-н, Рэспубліка Беларусь
barawikh@tut.by*

У артыкуле аўтар асэнсоўвае асобу Алега Антонавіча Лойкі, дадае ўласныя штрыхі да яго партрэта як выкладчыка, выхавальніка студэнцкай моладзі, дзеяча культуры і адукацыі, мысляра, адзначае, што ён меў высокі педагогічны і маральны аўтарытэт.

Ключавыя словы: Алег Лойка; успаміны; універсітэт; літаб’яднанне «Узлёт»; прыезд у Мётчу; аўтографы.